

Секція: *Фінансова система України: інституціоналізація розвитку в умовах глобалізації.*

Шірінян Л. В.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
Національного університету харчових технологій
м. Київ, Україна*

Арич М. І.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів
Національного університету харчових технологій
м. Київ, Україна*

ІНТЕГРОВАНА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Дослідження конкурентоспроможності страхового ринку є обов'язковим елементом з позиції виявлення недоліків функціонування фінансової системи та пошуку ефективних методів їх вирішення. Крім цього, висока конкурентоспроможність ринку страхування є запорукою успішної реалізації євроінтеграційних процесів України.

У роботі досліджено конкурентоспроможність страхового ринку на основі наступних показників:

1) індекс Герфіндаля-Гіршмана для розрахунку рівня конкуренції між учасниками ринку страхування, що визначається за формулою [5, с. 138]:

$$HHI = \sum_{i=1}^N K_i^2, \quad (1)$$

де, N – повне число учасників страхового ринку;

2) інтегрована оцінка конкурентоспроможності, що з метою узагальнення аналізу конкуренції враховує характер коефіцієнта концентрації та індексу Герфіндаля-Гіршмана та розраховується за формулою [5, с. 183]:

$$IC = \sqrt{CR_4 \times HHI}; \quad (2)$$

3) коефіцієнт концентрації для визначення частки однієї чи декількох страхових компаній на ринку залежно від суми валових премій, доходу та активів, також для визначення ступеня монополізації страхового ринку розраховується, наприклад, для перших чотирьох за валовими преміями страховиків за формулами [5, с. 136, 162]:

$$CR_4 = K_1 + K_2 + K_3 + K_4 , \quad (3)$$

$$K_i = \frac{ВП_i}{ВП} , \quad (4)$$

де, i приймає значення від 1 до m , K_i – ринкова частка обсягу валових премій i -го за номером страховика [5, с. 136].

Більш інформативним показником дослідження рівня конкуренції, на відміну від коефіцієнта концентрації CR , є індекс Герфіндаля-Гіршмана. За розрахованою величиною індекса Герфіндаля-Гіршмана можна говорити про рівень конкуренції на ринку: до 1000 одиниць – рівень конкуренції є високим, в діапазоні від 1000 до 1800 – конкуренція є слабкою, від 1800 до 10000 – конкуренція є нерозвиненою [5, с.138].

Дослідження показника Герфіндаля-Гіршмана проводилося за 2012-2016 роки для страхового ринку України загалом, а також окремо в розрізі «life» та «non-life» страхування на основі значень валових премій, доходу та активів.

Виходячи з даних аналізу можна констатувати, що протягом досліджуваного періоду для ринку разом «life» та «non-life» страхування в Україні рівень конкуренції був високим, при цьому злиття та поглинання є дозволеним та безперешкодним, так як індекс Герфіндаля-Гіршмана за валовими преміями ($HHI_{ВП}$), доходом (HHI_D) та активами (HHI_A) знаходився в діапазоні від 116,48 до 245,69 одиниць, що відповідає умовам високого рівня конкуренції на ринку.

Аналогічна ситуація належного рівня конкурентної боротьби на страховому ринку характерна і для «non-life» страхування, де показник Герфіндаля-Гіршмана

за трьома досліджуваними показниками відповідає умові $HNI \leq 1000$ [5, с.138] та коливається в меж від 134,66 до 281,31 одиниць.

Продовження дослідження рівня конкуренції на ринку страхування життя за допомогою індексу Герфіндаля-Гіршмана підтверджує отримані раніше висновки про низький рівень конкуренції та підвищення ступеня монополізації. Так, протягом досліджуваного періоду аналізований показник за валовими преміями ($HNI_{ВП}$), доходом ($HNI_{Д}$) та активами ($HNI_{А}$) у восьми з п'ятнадцяти випадків задовольняє умові слабкої конкуренції, адже тут $1800 \geq HNI \geq 1000$ [5, с.138] і знаходиться в діапазоні від 1003,39 до 1283,72 одиниць.

Одним із кінцевих етапів дослідження та визначення рівня конкуренції на страховому ринку є інтегрована оцінка конкурентоспроможності (IC), який розраховується як середнє геометричне показника концентрації CR_4 та індексу Герфіндаля-Гіршмана HNI , при чому розраховують IC окремо на основі значень валових премій, доходу та активів [5, с.183-184].

Аналіз розрахованих значень інтегрального показника, основним з яких, на нашу думку є той, що розрахований на основі валових премій, дає змогу говорити, що на ринку разом «life» та «non-life» страхування в Україні протягом 2012-2015 років, відповідно до встановлених критеріїв [5, с. 185], конкурентоспроможність страховиків була високою, при цьому ринок пропорційно розподілений серед учасників.

На ринку страхування життя, виходячи з даних аналізу, конкурентоспроможність і монополізація є невисокими, при цьому розподіл послуг нерівномірний, показник IC за валовими преміями знаходиться в діапазоні від 180,58 до 238,68 пунктів, що відповідає критерію $180 < IC \leq 350$ [4, с. 185]. Варто відмітити, що ринок ризикового страхування пропорційно розподілений серед учасників, при цьому конкурентоспроможність є високою.

Подяка. Результати дослідження отримано в рамках держбюджетної теми НДР кафедри фінансів Національного університету харчових технологій

«Комплексна оцінка та шляхи підвищення конкурентоспроможності страхового ринку України в контексті європейської інтеграції» (номер державної реєстрації 0117U001246, наказ МОНУ №198 від 10.02.2017, термін виконання 2017–2020 рр. Керівник проекту – д.е.н, проф. Шірінян Л. В.).

Література:

1. Арич М. І., Шірінян Л. В. Дослідження конкурентоспроможності страхового ринку України: географічний аналіз / М. І. Арич, Л. В. Шірінян // Наукові праці НУХТ. – 2017. – Том 23, №5, Частина 2. – С. 17 – 25.
2. Державна служба статистики України. – Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. – Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/> та <http://www.nfp.gov.ua/>.
4. Цуркан І. М. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток страхового ринку України / І. М. Цуркан, І. Ю. Герасимова // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2014. – № 6. – С. 127-132. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2014_6_25.
5. Шірінян Л. В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики : монографія / Л. В. Шірінян. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 458 с.